

Naplójegyzetek XVIII.

„Hallgasd, amit énekelek” – Dsida Jenő 115

Korunk jellemzője, hogy futunk az újdonságok után, a legújabb divat, a legújabb felfedezések, a legújabb katasztrófák bűvöletében élünk. Közben pedig elrohanunk a tegnapi felhalmozott értékek mellett, elfeledünk emlékezni azokra, akik ezeket az értékeket megalkották, és ránk hagyták. Pedig nagy erőt, bátorítást tud adni egy-egy korábbi neves alkotó vagy történelmi személyiség életének tanúságtétele: segíti saját korunk, saját sorsunk rejtvényeinek megértését és megfejtését.

Így vagyunk ezzel, amikor a 115 éve, 1907. május 17-én született és 1938 júniusában, fájdalomosan fiatalon elhunyt jeles erdélyi magyar költő, Dsida Jenő lírájának remekeivel szembesülünk. A szocializmus korában több évtizeden át még a nevét sem volt szabad kiejteni a magyar irodalom hivatalos hangadói előtt, munkásságáról a tudományos publikációkban és az oktatásban említést sem tettek. Mára azonban életműve elismertté vált a magyar költészet szerelmesei körében, ha megkésve is, de elnyerte méltó helyét a 20. századi magyar líra aranykönyvében, bizonyítva, hogy a jó kéziratok és a jó könyvek nem égnek el.

Dsida Jenő rövid életének három évtizede a magyar történelem egyik legkeservesebb korszakához kötődik. Beleszületett ugyan a régi, szép békeidők utolsó esztendeibe, de mindössze hétéves volt az első világháború kitörésekor, amikor édesapját az orosz frontra vezényelték, ahol hamarosan fogságba esett. A magára maradt édesanya két kicsi fiával a kárpátaljai Beregszászra, édesapjához költözött. Amikor 1918-ban a hadifogságból hazaérkezett az apa, Dsida Aladár, a család visszatért a költő szülővárosába, Szatmárnémetibe. De hamarosan véget ért a világháború, amelynek egyik nagy vesztese az Osztrák–Magyar Monarchia lett, és bekövetkezett a történelmi Magyarország szétdarabolása, Erdély Romániához csatolása is.

Ismert, hogy – József Attilához hasonlóan – Dsida Jenő is korán érő tehetség volt, első írásai már 1922-ben megjelentek Benedek Elek gyereklapjában, a Cimborában. Versei miatt már gimnazistaként is súlyos összeütközésbe került a román hatóságokkal. Ehhez hasonló esetek később is előfordultak nemcsak vele, de kortársai legtöbbszörrel is, hiszen olyan viszonyok között éltek, amikor például – egy levelének tanúsága szerint – volt, hogy petíciót kellett benyújtaniuk a hatóságoknak, hogy írásaikban az „Erdély” elnevezést használhassák, ne kelljen Ardealt írniuk, ahogy egy rendeletben megparancsolták. Dsida szerepet vállalt a nemzetiségi irodalom mozgalmaiban: tagja volt a helikoni íróközösségnek, a Kemény Zsigmond Társaságnak, a PEN Club romániai magyar tagozatának, titkára az Erdélyi Katolikus Akadémiának, valamint az Erdélyi Szépmíves Céh lektoraként is dolgozott. Meghívták a híres marosvécsi írótalálkozókra is, amelyeket báró Kemény János kastélyában tartottak.

Bár rövid életében csak két verseskötete jelent meg, legfontosabb hagyatéka lírai életműve, mely mélyen gyökerező katolikus hitéről és a szülőföld szeretetéről tanúskodik. A korábban leginkább tiltott, ma legismertebb és legfájdalmasabb költeményében, a *Psalmus Hungaricus*ban népe krónikásaként szólal meg, aki verse köré gyűjti az egész magyarságot, hogy együtt énekeljék az összetartozás zsoltárját, amelyet Dsida Jenő testamentumának is tekinthetünk:

„Elindulok, mint egykor Csoma Sándor,
 hogy felkutassak minden magyart.
 Székelyek, ott a bércek szikla-mellén,
 üljetek mellém!
 Magyarok ott a Tisza partján,
 magyarok ott a Duna partján,
 magyarok ott a tót hegyek közt
 s a bácskai szőlőhegyek közt,

üljetek mellém.
 Magyarok Afrikában, Ázsiában,
 Párisban, vagy Amerikában,
 üljetek mellém!
 Ülj ide, gyűlj ide, népem
 s hallgasd, amint énekelek,
 amint a hárfa húrjait,
 feszült idegem húrjait
 jajgatva tépem,
 ó, népem, árva népem! -
 - dalolj velem...”

Jókai Anna emlékezete

2022. június 5-én múlt öt éve, hogy elhunyt Jókai Anna, a 20. és 21. századi magyar próza-irodalom jelentős alkotója. Az évforduló alkalmából a Nemzeti Örökség Intézete emléktáblát avatott a Fiumei Úti Nemzeti Sírkert központi épületének falán a Nemzet Művésze címet viselő, kétszeres Kossuth-díjas, Prima Primissima díjas és számos magas állami kitüntetéssel elismert író emlékére, akinek mostantól a nevét viseli a sírkert bejáratánál található tér. Móczár Gábor, a Nemzeti Örökség Intézetének főigazgatója emlékbeszédében elmondta, hogy Jókai Anna kiemelkedő írói munkássága mellett a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság első elnökeként milyen jelentős szerepet játszott emlékezetpolitikánk megfogalmazásában. Felsorolta azokat az eredményeket, amelyeket a bizottság Jókai Anna elnökségének hat éve alatt ért el. Sok egyéb fontos esemény mellett ebben az időben avatták fel a nemzeti sírkertben a mártírsorsú magyar miniszterelnök, Bethlen István síremlékét, József Attila méltó sírhelyét, valamint megújult Deák Ferenc mauzóleuma is.

Dr. Szakály Sándor, a Kegyeleti Bizottság elnökhelyettese kiemelte, hogy Jókai Anna azért dolgozott, hogy mindenki, aki ehhez a nemzethez tartozott, és maradandót alkotott, megmaradjon az emlékezetünkben. „...mindig azért küzdött, és következetesen küzdött, hogy mindaz, ami a múltunkban lényeges és fontos volt, az valamilyen módon meg legyen örökítve. Jókai Anna számára fontos volt a hazaszeretet, a magyarság, a hit és az erkölcs.”

A megemlékezés a Magyar szentek templomában folytatódott, ahol Mohos Gábor kinevezett püspök, az Esztergom–Budapesti Főegyházmegye segédpüspöke szentmisét mutatott be az író tiszteletére. A résztvevők a templom kriptájában meglátogathatták Jókai Anna hamvainak végső nyughelyét is.

Majd a templom közösségi termében Császár Angéla Jászai Mari-díjas kiváló művésznak és Takács Bence előadóművésznak, a Magyar Művészeti Akadémia ösztöndíjasának közreműködésével, Molnár Adrienn szerkesztésében a Bánffy György Kulturális Szalon Jókai Anna-estjét hallgathatta meg az érdeklődő közönség. Egy videóbejátszás felidézte magát az író is, aki a Polgárok Háza 10. évfordulóján mondott ünnepi beszédében már azokat a kérdéseket feszegette, amelyek idő múltával mind aktuálisabbak lettek számunkra. Nevezetesen, hogy a haladónak mondott, divatos ideológiák mentén Európa megtagadja a keresztény értékeket, elveti a társadalom szilárd erkölcsi alapjait, és a hangzatos szlogenek mögött mindent a nyers gazdasági érdekek és a kíméletlen nagyhatalmi politika dönt el.

Az *Átvilágítás* című önéletrajzi regényéből és más műveiből idézett részletek is mind Jókai Anna eleven szelleméről, szeretetteljes humoráról és a jövőre nyitott éleslátásáról tanúskodtak, miközben gyönyörködtették és szórakoztatták a hálás közönséget.

Az est utáni beszélgetések egyik központi témája az volt, hogy a magyar szellemi élet miért dobta oda a feledésnek Jókai Anna életművét és emlékezetét. Miért csak a kiadója raktárában sorakoznak, miért nem található meg a könyvesboltokban annak az írónak a könyvei, akit életében az olvasóközönség széles táborának szeretete övezett, aki a számtalan meghívásnak és felkérésnek szinte sosem tudott eleget tenni? Miért nem szerepelnek művei a rádiók és televíziók műsorán, darabjai a színházak repertoárjában, miért nem készülnek nagyszerű elbeszéléseiből, regényeiből filmek, miért nem található meg az írásai az iskolai tankönyvekben? A jogos és fájó kérdésekre választ adni lehetetlen, de minden emlékező azzal a gondolattal tért haza az emléknapi eseményeiről, hogy ennek nem szabad így maradnia, mert a mai szellemi és közéletből kirívóan hiányzik az az erkölcsi igényesség, művészi minőség és spiritualitás, amelyet Jókai Anna, az író és gondolkodó képviselt.

Szent István Intelmei

Régi rossz szokás, hogy szeretjük a szentség hírében állókat és a nagy tettekre képes embereket leszólítani, gyanúba keverni. Szeretjük valamely vélt vagy valódi rossz cselekedetük miatt a megérdemelt piedesztálról lerángatni őket. Szent Istvánt, első, államalapító királyunkat is nemegyszer illetik méltatlan szavakkal. Hosszú évtizedeken át a tankönyvek szinte csak egyetlen érdemét ismerték el: azt, hogy fiához, a későbbi Szent Imre herceghez írt Intelmeiben az idegeneket méltatja, a soknemzetiségű országot dicséri. Pedig a hivatkozott sorokban az ügyes diplomácia fontosságáról beszél apostoli királyunk: „...amiként különb-különb tájakról és tartományokból jönnek a vendégek, úgy különb-különb nyelvet és szokást, különb-különb példát és fegyvert hoznak magukkal [...] a jövevényeket jóakaratóan gyámolítsd és becsben tartsd, hogy nálad szívesebben tartózkodjanak, mintsem másutt lakjanak.” Tehát nem azt tanácsolja fiának, hogy minél több idegent hívjon be, fogadjon be országába, hanem azt, hogy legyen vendégszerető, a jövevények legyenek udvara díszei, hogy sokfelől eljusson hozzá mások értékes tudása, nyelve és szokása, sőt még a vendégek fegyverzetének megismerése is fontos lehet.

Mindannyiunkat jól jellemeznek a szavaink. Szent Istvánt is a leghitelesebben saját szavaiból, ma is igaz és érvényes Intelmeiből ismerhetjük meg. Ezt az írását gyakran mondják nagy királyunk végrendeletének. Pedig az Intelmekben egy ereje teljében lévő férfi szól serdülő fiához, hogy gyöngéden, de kipróbált, bölcs tanácsokkal készítse fel őt a királyi feladatokra: „...fogadj szót, fiam; gyermek vagy, gazdagságban született kis cselédem, puha párnák lakója, minden gyönyörűségben dédelgetve és nevelve, nem tapasztaltad meg a hadjáratok fáradságait s a különféle népek támadásait, melyekben én szinte egész életemet lemorzsoltam” – olvassuk a bevezetőben.

És aztán tíz rövid, tömör, de szenvedélyvel megfogalmazott fejezet következik, amelyet Szent István tízparancsolatának is nevezhetnénk, mert tükrözi az értékes emberi tulajdonságokról, így az uralkodói erényekről vallott felfogását.

„...kedves fiam, [...] a katolikus és apostoli hitet akkora buzgalommal és éberséggel őrizd, hogy minden Istentől rendelt alattvalódnak példát mutass [...]

A királyi palotában a hit után az egyház foglalja el a második helyet, az egyház, melynek első ízben a mi fejünk, [...] Krisztus vetette el a magját [...]

Ha békeszerető leszel, királynak és király fiának mondanak, és minden vitéz szeretni fog; ha haraggal, gőgösen, gyűlölködve, békétlenül kevélykedsz az ispánok és főemberek fölött, [...] másokra száll királyságod.

[...] szeresd az igaz ítéletet; ha hatalmadban akarod tartani lelkedet, türelmes légy. [...]

A türelmes királyok uralkodnak, a türelmetlenek pedig zsarnokoskodnak. [...]

Ha [...] a bölcssekkel jársz, bölcs leszel, ha a bolondokkal forgolódsz, társul adod magad hozzájuk. [...]

Aki ugyanis megveti, amit megszabtak atyai elődei, az isteni törvényekre sem ügyel. [...]

Imádkozz azért is, hogy [Isten] a tétlenséget, tunyaságot elkergesse tőled, megajándékozzon az erények összességének segedelmével, s így legyőzhesd látható és láthatatlan ellenségeidet.

[...] ha a királyt istentelenség és kegyetlenség szennyezi, hiába tart igényt a király névre, zsarnoknak kell nevezni.

[...] a szeretet gyakorlása vezet el a legfőbb boldogsághoz. Légy irgalmas minden erőszakot szenvedőhöz, őrizd szívedben mindig az isteni intést: »Irgalmasságot akarok, nem áldozatot.«

[...] légy erős, nehogy a szerencse túlságosan felvessen, vagy a balsors letaszítson. Légy alázatos is, hogy Isten felmagasztaljon most és a jövőben.

[...] mértéken túl senkit se büntess vagy szidalmaz. Légy szelíd, sohase harcolj az igazság ellen. Légy becsületes, hogy szándékosan soha senkit gyalázzal ne illess. Légy szemérmes, hogy elkerüld a bujaság minden bűzét, [...] a halál ösztönzőjét.”

Bizony, Szent István Intelmeit már az általános iskolában minden mai gyermeknek is meg kellene tanulnia.